

Juncker wel of niet, altijd fout

Het EU-parlement had eigen kandidaten voor Commissie-voorzitter. Dat bevordert eurosceptis, vindt *Matthijs Rooduijn*.

Wie wordt de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie? Die vraag staat nu centraal in het publieke debat. Velen denken aan de Luxemburgse oud-premier Jean-Claude Juncker. Maar ook de Franse IMF-baas Christine Lagarde is in beeld. Of is er nog een derde?

Wat opvalt: er is weinig aandacht voor de procedure die leidt tot selectie van de voorzitter. Merkwaardig, want die procedure ging dit jaar flink op de schop. Met het nomineren van de zogeheten 'Spitzenkandidaten' - kandidaat-voorzitters voor de Europese Commissie - heeft het Europees Parlement een nieuwe werkelijkheid gecreëerd. Eén die grote gevolgen heeft voor het functioneren van de EU.

Idee achter de Spitzenkandidaten is dat kiezers tijdens de stembusgang niet alleen hun volksvertegenwoordigers aanwijzen, maar ook invloed uitoefenen op wie de voorzitter van de Europese Commissie wordt. Verschillende politieke groepen in het parlement schuiven zodoende hun eigen 'Spitzenkandidaten' naar voren en spreken met elkaar af dat de groep met de meeste zetels de Commissievoorzitter mag leveren.

Deze procedure zou op twee manieren de Europese democratie stimuleren. Eén: de politieke groepen krijgen een gezicht voor de kiezer, wat het debat ten goede komt. Twee: door Spitzenkandidaten te presenteren, krijgen burgers invloed op de daadwerkelijke macht. De benoeming van de Commissievoorzitter verandert zo van een ondoorzichtige Brusselse gelegenheid in een (bijna) rechtstreekse democratische verkiezing.

Nu de verkiezingen achter de rug zijn en christendemocraat Juncker tot winnaar is uitgeroepen, doemt de vraag op hoe de procedure heeft uitgekapt. Bracht het lidstaten dichter bij elkaar? Leidde het tot een betere relatie tussen de burger en de Europese Unie? Nee.

Integendeel. De procedure kent eigenlijk alleen maar verliezers. Het zorgde voor spanningen tussen de lidstaten en van begin af aan was onduidelijk in hoeverre regeringsleiders zich iets gelegen zouden laten aan het hele idee van de Spitzenkandidaten.

In eerste instantie leek het daar ook niet op, maar na verloop van tijd zijn steeds meer lidstaten, waaronder Duitsland, zich achter winnaar Jean-Claude Juncker gaan scharen. Nederland en Zweden staan minder om Juncker te springen, maar als puntje bij paaltje komt, zullen ook zij zich hoogstwaarschijnlijk bij bondskanselier Merkel aansluiten.

Dit geldt niet voor de Britten. Premier David Cameron staat door de verkiezingsoverwin-

ning van de Eurokritische UKIP onder druk vanuit zijn eigen conservatieve partij om de EU tot hervormingen te bewegen. Dat kan volgens hem niet met Juncker als Commissievoorzitter. Cameron heeft zich inmiddels zo kritisch over Juncker uitgelaten dat een eventuele benoeming van de Luxemburger tot gigantisch gezichtsverlies leidt voor zowel Cameron als het Verenigd Koninkrijk. Als het hem niet lukt Juncker te blokkeren zal de Britse roep om een 'Brixit' steeds groter worden.

Een misschien wel groter probleem is dat de nieuwe procedure heeft geleid tot een voedingsbodempot voor nog meer eurosceptis. Het maakt niet eens zoveel uit of Juncker of een andere kandidaat zoals Lagarde uiteindelijk tot Commissievoorzitter wordt gekroond. In beide gevallen zullen kiezers alle reden hebben zich buitenspel gezet te voelen.

Het proces leidt alleen maar tot verliezers. Spanning tussen lidstaten, het neemt kiezers niet serieus. Een grote poppenkast

Als Juncker de nieuwe Commissievoorzitter wordt, zullen Eurocritici dit interpreteren als een bevestiging van hun kritiek: de elite in Brussel luistert niet naar wat burgers belangrijk vinden. En dan hebben ze een punt. Tijdens de verkiezingen heeft slechts 43 procent van de kiezers de moeite genomen de gang naar de stembus te maken. In een aantal lidstaten lag het opkomstpercentage zelfs onder de 25 procent. De mensen die wél zijn gaan stemmen konden niet op Juncker stemmen omdat hij nergens kandidaat stond. Het merendeel van de kiezers heeft dan ook überhaupt nog nooit van Juncker gehoord. Daar komt nog eens bij dat Juncker bekend staat als zeer pro-EU, het imago van dé representant van de EU-elite bij uitstek. Hem tot voorzitter benoemen zal het vertrouwen in de Europese democratie waarschijnlijk niet ten goede komen.

Maar als Juncker het niet wordt, zullen ook veel kiezers zich buitenspel gezet voelen. En ook dat is terecht. Als bijvoorbeeld Lagarde naar voren wordt geschoven, blijkt het hele Spitzenkandidatenproces met terugwerkende kracht één grote poppenkast. Mensen die hun stemkeuze gebaseerd hebben op het optreden van de Spitzenkandidaten, zullen zich bedrogen voelen. Stel je hebt als sociaaldemocraat strategisch op het CDA gestemd omdat je wilde dat Juncker voorzitter zou worden. Dan heb je mooi het nakijken.

Matthijs Rooduijn is politiek socioloog aan de Universiteit van Amsterdam. Hij doet onderzoek naar populisme en radicalisme.